

יום המאבק באלימות נגד נשים 2021

ערבות הדדית

פתיחה

דיון מקדים עם התלמידים:

- האם שמעתם על המקרה של **שירה איסקוב**?
- מה אתם יודעים על המקרה?

נספר כי שירה הותקפה על ידי בעלה אביעד משה, בערב ראש השנה 2020. אביעד ניסה לרצוח את שירה לעיני בנם התינוק, אך שירה שרדה ובקשה לפרסם את תמונתה ושמה על מנת להעלות מודעות לנושא האלימות נגד נשים ולמנוע מקרים דומים. אביעד משה הורשע בניסיון רצח והתעללות בקטין. בשנת 2021 שירה ושכנתה, **עדי גוזי**, שהצילה אותה מניסיון הרצח, נבחרו להדליק משואה משותפת בטקס הדלקת המשואות ביום העצמאות.

נסביר כי במפגש היום נתמקד לא בגבורתה ובאומץ ליבה של שירה ששרדה את התקיפה, אלא בשכנה שלה עדי ובאופן בו סייעה לשירה והצילה את חייה, וכן בשאלה **מה אנחנו יכולים לעשות במקרים כאלה כצופים מן הצד.**

קעת נצפה בסרטון שמתמקד בשכנה עדי גוזי, ולאחר מכן נערוך דיון:

- איך הרגשתם לצפות בסרטון?
- מה אתם חושבים שגרם לעדי להתעקש לעזור ולהגן על שירה?
- האם לדעתכם רוב האנשים במצב של עדי היו עוזרים או לא?
- אם חס וחלילה הייתם מוצאים עצמכם במצב כזה, מה הייתם עושים? האם הייתם מתערבים? איך?
- בסרטון פאולה אומרת כי עדי גוזי היא דוגמא עבודה ונותנת לה השראה לעזור לאחרים. האם יש לכם אנשים כאלה המהווים עבורכם דוגמא לאחריות חברתית, לעזרה לאחר? האם יש מישהו המשמש עבורם "כוכב צפון מוסרי" שמכווין אתכם ומהווה מעין קול פנימי שאומר לכם כיצד לפעול במצבים מסוימים?

חלק מרכזי

נצפה בסרטון שעוסק **באפקט הצופה מהצד** ונסביר את המושג (הסבר מורחב מופיע בנספחים): ככל שגדל מספר הנוכחים באירוע כלשהו, כך הם נוטים לפזר את האחריות ביניהם ולהסיר את נטל האחריות מעצמם. תופעה זו באה לביטוי בעיקר כאשר אדם מסוים מצוי במצוקה, ומתבטאת בכך שהאנשים סביבו אינם מגישים לו עזרה מתוך ההנחה שאדם אחר יגיש את העזרה הנדרשת.

שאלון לדיון:

- למה לדעתכם אנשים לרוב לא מתערבים? (פחד, מבוכה, לא ידעו מה לעשות, לא שמו לב)
- מה הקשר בין אפקט הצופה מהצד לבין המקרה של עדי גוזי ושירה איסקוב?
- האם לדעתכם במקרים של אלימות נגד נשים לרוב אנשים מתערבים או לא?
- מה מונע מאתנו להתערב במצבים בהם אדם אחר שרוי במצוקה? מהם החששות להתערב?
- האם להתערבות ולקחת אחריות גם יכול להיות "מחיר" לפעמים? איזה?
- איך אפשר לדעתכם להימנע מאפקט הצופה מהצד? מה יכול לגרום לאנשים כן לפעול ולעזור?

לעומת אפקט הצופה מהצד, **אפקט העוזר** מראה לנו כי שברגע שיש אדם אחד שעוזר באופן פעיל, יש סבירות

גבוהה יותר שעוד אנשים יעזרו. כלומר, שיכול להיות שאם נעזור אנחנו ניתן השראה לאנשים נוספים לעזור. (לדוגמה, בסרטון ראינו כי האישה שהתלבטה ניגשה לעזור כשראתה מישהו אחר שעזר).

המשך דיון:

- איך הנושא הזה קשור אלינו? סביר להניח שלא כולנו ניתקל במצב בו נצטרך להציל חיים של מישהו...
- האם נתקלתם במקרים שדרשו התערבות של אחרים? האם יש מקרה בו התערבתם בעצמכם? האם היה מקרה שרציתם להתערב אך חששתם?
- האם אנחנו אמורים להתערב אך ורק במקרים קיצוניים של אלימות פיזית? או שעלינו להתערב גם במקרים אחרים?
- האם אלימות כלפי נשים היא רק פיזית? האם היא תמיד נראית לעין/נשמעת כלפי חוץ?

סיכום ביניים

הבחירה האם לקחת **אחריות** היא שלנו. וגם לעמוד מן הצד זאת בחירה. לפעמים לבחירה שלי יכול להיות מחיר – יצחקו עלי, יכעסו עלי. אבל כשאני בוחר לעשות את הדבר הנכון, אולי המחיר שווה את זה. נשים לב כי במקרה של אלימות לא מדובר רק על אלימות פיזית או ניסיון רצח, כמו במקרה של שירה - **אלימות יכולה להיות גם מילולית ורגשית**, ולא לבוא לידי ביטוי באופן פיזי.

- מה אנחנו יכולים לעשות כדי לא לעמוד מהצד במקרים של אלימות כלפי נשים?
 - יש להדגיש כי עזרה לא חייבת לבוא לידי ביטוי בלעצור בגופנו תקיפה... יש **דרכים רבות לעזור** גם בלי לסכן את עצמנו כמו: להתקשר למשטרה, לדבר עם יועצת/הורה/מדריכה בתנועת נוער, להתקשר למרכז לנפגעות תקיפה מינית ולעמותות שונות שעוסקות במניעת אלימות נגד נשים או אלימות במשפחה, להעלות פוסט בפייסבוק, להעביר שיעור בנושא בכיתה או פעולה בתנועת הנוער כדי להעלות מודעות ועוד)
- לאילו נורות אדומות עלינו לשים לב?

נכתוב יחד עם התלמידים **נורות אדומות** שיש לשים אליהן לב ולאחר מכן נראה להם את הנורות האדומות ותמרורי האזהרה בזוגיות:

נורות אדומות בזוגיות

- אובססביות – חיטוט בנייד ומעקב אחרי פעולות של בן/ת הזוג
- זוגיות דו פרזופית – הצגה עצמית בפומבי שונה מההתנהגות אחד על אחד
- הקטנה – האשמה של הצד השני בכל דבר וחוסר הערכה לבן/ת הזוג
- רגישות קיצונית – תגובה קיצונית ואיום בפרידה, איומים והפעלת לחץ
- הקדוש המעונה – התנהגות קורבנית ותוקפנית בו זמנית
- הגבלה של בן/בת הזוג בפעולותיו ובתחומי עיסוקו.
- פגיעה חזרת באחד מבני הזוג, ובקשת סליחה שוב ושוב.
- רכושנות וקנאה המוצגות כתשומת לב וכאהבה.
- התפרצויות זעם עד כדי הריסת חפצים.
- התבטלות מתמדת מול בן/בת הזוג.

סיכום

בכל שנה, ב-25 בנובמבר, מצוין ברחבי העולם היום הבינלאומי למאבק באלימות כלפי נשים. יום זה נקבע על ידי האו"ם במטרה להעלות את המודעות לכך שנשים בעולם נתונות למקרים של אלימות פיזית, נפשית, מינית וכלכלית בבתיהן ומחוצה להם. בישראל יש בשנה כ-2,000 אלף תלונות על אלימות בין בני זוג ובממוצע 20 שנים נרצחות מדי שנה.

יש לנו אחריות כחברים, משפחה, שכנים לשים לב לנורות אדומות של אלימות בסביבה שלנו. הבחירה האם לקחת אחריות או לא ובאיזו מידה היא בידינו. גם לא לפעול ולא לעזור זאת בחירה, וגם אדישות זאת בחירה. לפעמים לבחירה שלי יש מחיר. אבל כשאני עושה את הדבר הנכון, אולי המחיר שווה את זה. **לכל אחד מאתנו יש כוח ואחריות לעצב את החברה שאנחנו חיים בה.**

אלימות – היא גם מגיפה! (כאן מתחברים לסלוגן העירוני המלווה את חודש המאבק באלימות בחולון)

כמו שבמהלך הקורונה אנחנו ערבים זה לזה ויש עלינו את האחריות החברתית לשמור על הסביבה שלנו ולא רק על עצמנו, כך גם בתופעת האלימות. אנחנו יכולים להוות "חיסון חברתי", להיות ערבים זה לזה ולהתערב במצבים בהם אנו מזהים מצוקה של כל אישה או אפילו חברה קרובה שנמצאת במערכת יחסים לא מיטיבה.

הצעות לפעילויות סיכום:

1. **נורות אדומות** – על התלמידים לכתוב על גבי נורות אדומות (מנורות קטנות בצבע אדום שיחולקו בבתי הספר) סימני אזהרה שיש לשים אליהם לב על מנת לזהות מקרים של אלימות כלפי נשים.
2. **אלימות היא גם מגיפה** – יש לבקש מהתלמידים להביא לשיעור מסכות חד פעמיות (או להביא להם). על גבי מסכות לבנות/חלקות התלמידים מאיירים/כותבים משפטים שמעבירים מסר נגד אלימות נגד נשים. את המסכות ניתן להציג כתערוכה במקום בולט בבית הספר.

אפקט הצופה מהצד ואפקט העוזר

אפקט הצופה מהצד (Latane & Darley, 1970) הוא מושג המתייחס לתופעה בה היחיד רואה את נטל האחריות כמוסר ממנו, ככל שקבוצת האנשים בה הוא נמצא גדולה יותר. כלומר, ככל שגדל מספר הנוכחים באירוע כלשהו, כך הם נוטים לפזר את האחריות ביניהם. תופעה זו באה לביטוי בעיקר כאשר אדם מסוים מצוי במצוקה, ומתבטאת בכך שהאנשים סביבו אינם מגישים לו עזרה מתוך ההנחה שאדם אחר יגיש את העזרה הנדרשת. מתברר שבמצבים מסוימים, כאשר בסביבתו של אדם הנתון במצוקה יימצא אדם אחד בלבד, ישנם סיכויים רבים יותר שיזכה לסיוע, מאשר אם יימצא באותו המצב בתוך המון. הסיבה לפרדוקס זה נעוצה בנטייה האנושית של אדם הנמצא בחברת אנשים נוספים, לפזר את האחריות בין חברי הקבוצה בה הוא נמצא, ולא לקחתה על עצמו. התופעה אינה נובעת בהכרח מגישה אגואיסטית בה הפרט שואל את עצמו "מדוע דווקא אני?", אלא גם מהסברה שיש ראויים ממנו לבצע את הפעולה והתערבותו אינה נדרשת.

כלומר, קיימות שלוש סיבות עיקריות לתופעה זו:

1. פיזור אחריות-מצב שבו האחריות אינה ממוקדת בפרט אחד, אלא מפוזרת בין רבים.
 2. השוואה חברתית-בשגרה אנו פועלים על בסיס הרגלים ונורמות שרכשנו בעבר, במצבי קיצון וחירום אנו נוטים להישען על התנהגותם של אחרים.
 3. חשש להיראות מטופש-רוב האנשים מעדיפים להראות יציבים לפיכך ימנעו מלעשות דברים מביכים. במצבי חירום קיים חשש מלהגיש עזרה לאדם שלא זקוק לה.
- לעומת זאת **אפקט העוזר** (fisher at el, 2011) מראה לנו כי שברגע שיש אדם אחד שעוזר באופן פעיל, יש סבירות גבוהה יותר שעוד אנשים יעזרו.

לעוד מידע וחומרים בנושא אלימות כלפי נשים:

- מתוך האתר של משרד הרווחה והביטחון החברתי: קווי חירום, סוגי אלימות, סימני אזהרה
https://govextra.gov.il/molasa/domesticviolence/home/home/?gclid=CjwKCAiA1aiMBhAUEiwACw25MQJGfZ6b_XBBDUztGqBhRiQ6pUaQpVGV2TdX43fSS4xHL_l1TfYzIBoCk9kQAvD_BwE
- אתר פורום מיכל סלה - [/https://www.michalsela.org.il](https://www.michalsela.org.il)
- אוגדן למניעת אלימות במשפחה ואלימות בין זוגית -
https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/prevention-violence-against-women/he/prevention-violence-against-women-2020.pdf?utm_source=go.gov.il&utm_medium=referral
- אלימות כלפי נשים – מידע: עמותת סהר -
<https://sahar.org.il/%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%AA->

<https://www.gov.il/he/departments/general/molsa-domestic-violence-prevention-and-information>
- סדרת סרטונים המתארת מצבי אלימות (פיזית, רגשית, כלכלית,

- התכחות למצב ועוד)
- **תכנית "חברות זוגיות ללא אלימות"** / משרד הרווחה והביטחון החברתי ומשרד החינוך – תכנית המפתחת יכולת לחיות בזוגיות ובקשר תוך כיבוד הזולת, צרכיו ורצונותיו, ובמקביל מסמנת את הגבולות האדומים שחצייה שלהם הופכת זוגיות בריאה וטובה לזוגיות פוגעת ואלימה. התכנית, כוללת גם **מידע** על אלימות וסוגיה השונים, מעגל השליטה, נורות אדומות וכו'. מומלץ להיעזר ביועצת השכבה להרחבה בנוגע לשימוש בתכנית.

קישור לכתבות על המקרה של שירה איסקוב:

- <https://www.ynet.co.il/news/article/HyEa7Lzrv> - מקרה הניסיון לרצח
- <https://www.ynet.co.il/news/article/bysayrgbt> - הכרעת הדין והסבר על פועלה של שירה מאז הרצח